

ЦІННІСНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНЦЯ, ПОТЕНЦІЙНО ЗАЦІКАВЛЕНОГО У ПСИХОТЕРАПІЇ

Ольга ГЛУШКО, Оксана БАЙЄР

УДК 615.851.1

Olha Hlushko, Oksana Bayer
**VALUABLE PORTRAIT OF A UKRAINIAN
WHO IS POTENTIALLY INTERESTED IN PSYCHOTHERAPY**

Постановка проблемних завдань дослідження. Дискусійне питання щодо того, кому потрібна психотерапія в Україні, вочевидь має багато відповідей. Наразі світова література з проблеми пропонує нам кілька аспектів теоретичного та емпіричного вивчення того, що відбувається у процесі психотерапії та за яких умов він є успішнішим. Окремі дослідження присвячені встановленню терапевтичного альянсу і долученню клієнта до такої роботи (Karver et al., 2008), інші – питанням задоволеності клієнта терапевтичним процесом і його результатами (Joyce et al., 2006). Окремі дослідники аналізують характеристики осіб, котрі потрапляють до психотерапевта і не зникають після кількох перших сесій (Tryon, 2017), тоді як інші зосереджені на характеристиках терапевтів, спроможних до встановлення відповідних стосунків з клієнтами (Constantino et al., 2010).

Мета статті – висвітлення результатів вивчення ціннісних особливостей цієї групи осіб, які потенційно з найбільшою вірогідністю можуть стати клієнтами психотерапевта в Україні, причому не “випадковими”, а вмотивованими на роботу, і тими, хто свідомо ставиться до процесу психотерапії і готовий здійснювати особистий внесок у його перебіг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники даної теми виділяють кілька аспектів розгляду того, що відбувається під час психотерапевтичного процесу і наскільки він

влаштовує клієнта. Нам видається важливим і виправданим проаналізувати, хоча б стисло, ці напрацювання, адже вони допоможуть окреслити контекст осмислюваного тут проблемного поля психологічних змістовлень. Скажімо, у періодиці наявні роботи про *задіяння клієнта* (client involvement) у психотерапевтичний процес (сутнісно того, що становить предмет чинного пошуку) (Karver et al., 2008). С. Зілча-Мано зауважує, що аналітичні наробики відносно того, хто більше “підходить” для психотерапії та як асоціюються інтервенції спеціаліста з відповіддю на них, можна знайти ще в роботах З. Фройда та К. Роджерса (Zilcha-Mano, 2018). Як зазначають Г. Пьетрабісса із співавторами (Pietrabissa et al., 2015), привабливість психотерапії значною мірою зумовлена фізичними, емоційними та фінансовими витратами на неї (що, проте, може компенсуватись цінністю процесу). У цій же роботі тип зайнятості, рівень освіти, молодий вік, а також жіноча стать згадуються як предиктори потенційного залучення клієнта в онлайн консультування. Дж.А. Кули із співавторами резонно зауважують, що відстань є суттєвою перешкодою для звернення до психотерапевтичних послуг, тому в сільській місцевості частіше звертаються до фармакотерапії. До того ж мешканці сіл не отримують належної інформаційної підтримки та заохочення з первинних соціальних мереж (Cully et al., 2010).

Співзвучні цим роботам висновки Г.С. Трион (Tryon, 2017). Авторка наголошує, що мотивовані, психологічно налаштовані особи, які раніше мали досвід психотерапії, є хорошими потенційними кандидатами на участь у роботі. І навпаки, психотичні, менш освічені суб'єкти, які належать до різноманітних меншин, мають суїцидальні настрої, менше рефлексують свою поведінку, тобто ті, хто зазвичай оцінюються спеціалістами як більш складні у роботі, з меншою вірогідністю стануть клієнтами психотерапевта.

Низка авторів вивчає особливості встановлення *терапевтичного альянсу*. Так, у роботі М.Дж. Константіно з колегами (Constantino et al., 2010) узагальнено фактори, які заважають створенню такого альянсу (це демографічні характеристики клієнта, його очікування, особливості психічного здоров'я, його інтра- та інтерперсональні труднощі, наприклад, негативні ранні стосунки з дорослими, надмірна емоційна прив'язаність) і, навпаки, сприяють йому (співпадіння клієнта та терапевта за віковими пріоритетами, релігійними переконаннями, цінностями). Взагалі, як зауважує Г.С. Трион (Tryon, 2010), ті особи, яким конче потрібна психотерапевтична допомога, а саме клієнти з антисоціальними та межовими розладами особистості, з ворожим ставленням до оточення, найважче долучаються до роботи та встановлюють бажаний рівень стосунків з психотерапевтом, адже їхні властивості не дають змоги їм це зробити.

Водночас існують дослідження факторів, що спричиняють *раннє залишення психотерапії*. Згідно з висновками (Hardy et al., 2017) превентивними факторами у цьому разі є чітка інформація, ясність у структурі сесій та сетінг, наявність можливості вибору клієнтом того, що відбувається в кабінеті, його задіяння до процесу прийняття рішень.

Ще один напрямок робіт – предиктори *успіху психотерапії*, тобто суб'єктивною задоволеністю учасників його результатами. За даними Г.Е. Гарди та її співавторів (Hardy et al., 2017), від 3 до 15% клієнтів психотерапевтичних послуг свідчать про свій негативний досвід звернення до психотерапії. М.Дж. Константіно з колегами (Constantino et al., 2010) стверджують, що найкращий такий предиктор, як бажання та готовність клієнта до роботи, і цю тезу підтримує ціла низка авторів (Samuel et al., 2018; Joyce et al., 2006). Дж.К. Свіфт зі співавторами (Swift et al., 2018) дійшли

висновку, що особливого значення набуває віра самих клієнтів у психотерапію. Д.Б. Самуель з колегами визначають, що для результатів психотерапії важливі рівень інтелектуального розвитку клієнта, його мотивація, освіта, загальний рівень психосоціального функціонування, тип прив'язаності, сформований у дитинстві, та рівень заперечення: чим він вищий, тим гірший прогноз (Samuel et al., 2018).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наш *авторський підхід* до розгляду питання, винесеного у титул статті, базується на припущенні, що цінності осіб, які можуть звернутися до психотерапевта, мають важливе значення. Для підтвердження цього, звернімося до лонгітюдного дослідження цінностей Р. Інглегарта (World Value Survey), що триває вже майже 40 років у більш ніж 80 країнах світу (Инглхарт, 2011; Welzel, 2009).

Зібраний матеріал дозволив науковцям розташувати досліджувані країни у системі координат навколо вісей “традиційні – секулярно-раціональні цінності” та “цінності виживання – цінності самовираження” залежно від того, які саме цінності поділяють їх мешканці (*див. рис. 1*). Як свідчить досвід емпіричних розвідок Р. Інглегарта, найзаможніші та найдемократичніші країни світу знаходяться у “верхньому правому квадранті” мапи, зазвичай поділяючи секулярні вартості та цінності самовираження. На відміну від них, найбідніші країни, які не мають розвинутих демократичних інститутів, зазвичай сповідують традиційні цінності та вартості виживання. Україна, разом із більшістю постсовєтських країн, має достатньо високі показники секулярності, але, що цілком закономірно, вирізняється одним з найвищих показників поширеності цінностей виживання.

Результати соціологічного дослідження Центру соціальних і маркетингових досліджень “Социс” за 2015 р. вивили діапазон поширеності окремих цінностей в Україні (*див. рис. 2*) (Грицак, 2015). На схемі добре видно, що сумарний відсоток осіб, зорієнтованих на самовираження в Україні, – 18,6 %, на відміну від 81,4 % осіб, які заклопотані цінностями виживання. Більше того, 14,4 % або приблизно $\frac{3}{4}$ осіб, спрямованих на самовираження, є прихильниками традиційних цінностей, а тому, у разі виникнення певних життєвих криз, частина з них просто не піде до психотерапевта, тому що піде за порадою до священика.

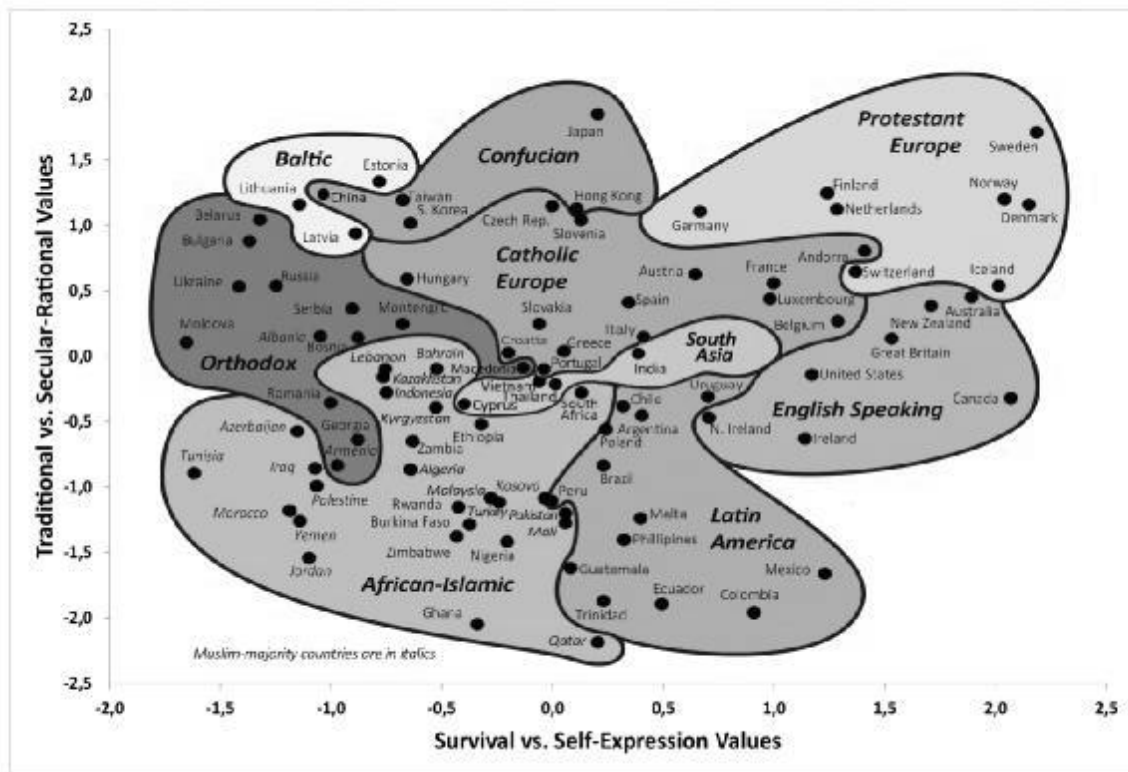

Рис. 1.

Розташування країн на Всесвітній мапі цінностей 2010-2014 років.
Джерело: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

Виклад основного матеріалу дослідження й отриманих наукових результатів. *Нашою гіпотезою* стало припущення, що психотерапія може бути цікава особам як з “верхнього правого кута” (4,2%), так і з “верхнього лівого кута” (21,1%), оскільки вони поділяють секулярно-раціональні цінності.

Для перевірки цієї гіпотези було організовано доволі просте дослідження: особам з клієнтським психотерапевтичним досвідом та особам, які ніколи не звертались до психотерапевта, було запропоновано відповісти на питання опитувальника Р. Інглегарта. Первинна вибірка склала 89 осіб, проте в подальшому було вирішено відібрати в експериментальну групу лише тих досліджуваних, клієнтський досвід яких тривав більше одного року. В такий спосіб до експериментальної групи увійшла 31 особа (4 чоловіки та 27 жінок віком від 23 до 50 років) із зазначеним досвідом від одного до дванадцяти років. До контрольної групи було відібрано 32 особи (15 чоловіків і 17 жінок віком від 20 до 54 років), які ніколи не звертались до психотерапевта.

Результати були оброблені шляхом підрахунку розбіжностей за кожним показником із використанням ϕ^* -кутового перетворення Фішера. Детальний аналіз цих підрахунків наведено у статті “Цінності самовираження осіб з клієнтським психотерапевтичним досвідом” (Глушко, 2018). А в межах даної публікації зазначимо таке: *за переважною більшістю показників з групи традиційних цінностей статистично значущих розбіжностей між досліджуваними групами не виявлено (див. табл. 1).*

Отже, гіпотеза не підтвердилась у тому сенсі, що відсутність релігійності чи інших традиційних цінностей не становить визначальну умову звернення українців до психотерапевта. Натомість усі 100% осіб з клієнтським терапевтичним досвідом були орієнтовані на цінності самовираження, тобто потрапили у групу 18,6%. Саме ця характеристика істотно відрізняла їх від осіб, які ніколи не звертались до терапевта. Останні яскраво демонстрували прихильність до цінностей виживання. Зокрема із табл. 1 видно, що вони слідуєть тра-

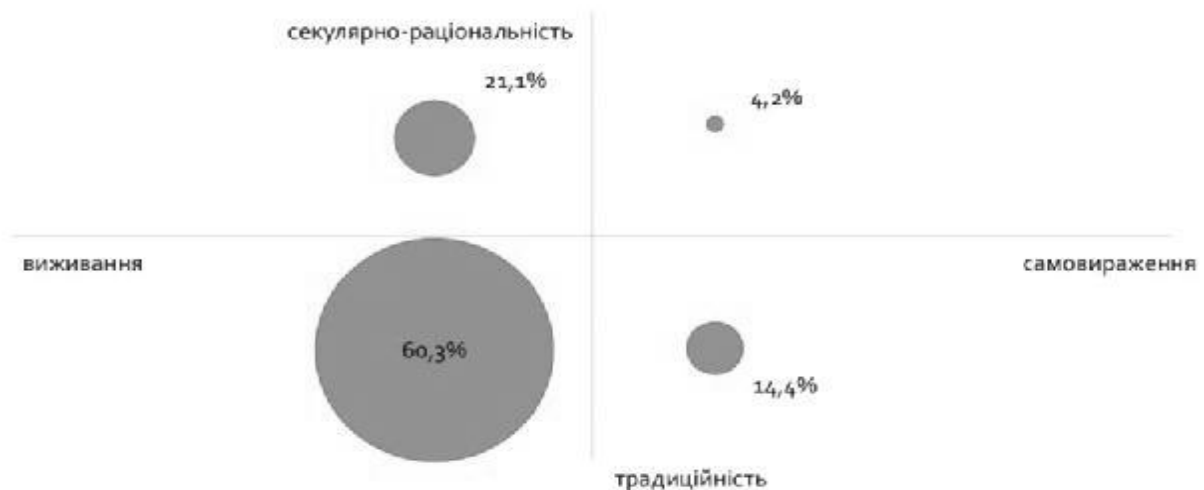

Рис. 2.
Вираженість окремих цінностей серед мешканців України станом на 2015 р.
Джерело: <https://zbruc.eu/node/37721>

диціям та звичаям, відрізняються патерналізмом, частіше моляться і меншою мірою толерують аборт і розлучення, що є характерною ознакою носіїв традиційних цінностей. Тому цікаво подивитися на інші особливості, що переважно властиві особам, котрі ніколи не звертались до психотерапевта (*табл. 2*).¹

Із поданої таблиці слідує, що особи без клієнтського терапевтичного досвіду яскраво демонструють домінування цінностей виживання: вони стурбовані своєю безпекою, довіряють переважно своїй родині, вважають можливим використання особистих зв'язків (неформальних домовленостей). Вони не чекають від влади нічого доброго, переконані, що слід розраховувати лише на себе, свою працелюбність, і цьому навчають дітей. Утім, для них є доволі прийнятним образ сильного політичного лідера та уряду, який збільшить свій вплив на економіку. Зазвичай вони уникають членства та активної участі в організаціях, ідентифікують себе з місцевими громадами і вважають себе представниками нижчого середнього класу. Тепер зіставимо ці переконання з тими, які більше властиві особам з клієнтським психотерапевтичним досвідом (*табл. 3*).

Як видно з таблиці, рівень толерантності до інакшості та довіри до людей значно вищий серед

тих осіб, які були колись клієнтами психотерапевтів. Вони позиціонують себе як активних громадян, котрі долучаються до роботи в різних організаціях, виступають на захист екології та більшою мірою, ніж ті особи, які ніколи не звертались до психотерапевтів, здатні брати участь у певних формах політичного протесту. У будь-якому разі очевидно, що особи з клієнтським терапевтичним досвідом дивляться на себе як на автономних, свідомих, творчих особистостей, які переважно займаються розумовою працею та належать до середнього класу.

Водночас указані особливості – лише деякі тенденції, зафіксовані на обмеженій вибірці, тому не можуть вважатись остаточним висновком про ті групи людей, які звертаються і не звертаються за послугами до психотерапевтів. Однак виявлені тенденції показують, що клієнтська група значно більше поділяє цінності самовираження. Неможливо тут вказати, чи первинна наявність цих цінностей стала передумовою звернення до психотерапевта (взагалі визнання такої можливості як певної форми отримання допомоги у складній ситуації), чи, навпаки, все ж одним із похідних результатів психотерапії стало формування відповідного набору цінностей. Окрім того, хтось може звинуватити авторів у симпатії до клієнтів психотерапевтів, які позиціонуються

¹ В *табл. 2* подані ті переконання, які більшою мірою властиві особам без клієнтського терапевтичного досвіду, натомість у *табл. 3* – ті переконання, які знайшли найбільше прихильників серед осіб, котрі були клієнтами психотерапевтів.

Таблиця 1

Показники середніх значень і розбіжностей стосовно переконань у межах опозиції
“традиційні/секулярно-раціональні цінності”, властиві особам
з клієнтським терапевтичним досвідом та без нього

Показники	Кількість осіб, які дали вказану відповідь		φ*	
	Особі з клієнтським досвідом	Особі без клієнтського досвіду		
Релігія займає дуже важливе місце у моєму житті	2	1	0,63	
Я вважаю себе релігійною людиною	7	12	1,30	
Я молюся кожного дня	3	8	1,65*	
Я відвідую церкву раз на тиждень або частіше	1	1	0,02	
Я довіряю церкві як організації	10	11	0,18	
Я є членом або беру активну участь у роботі церковних чи релігійних організацій	4	3	0,51	
Бог має велике значення у моєму житті	14	20	1,39	
Я вірю в Бога	18	24	1,43	
Я вірю в пекло	5	10	1,43	
Я вважаю, що особливо важливо виховувати в дітях	релігійність	0	1	1,41
	слухняність	0	1	1,41
Одна з найголовніших цілей мого життя – зробити так, аби батьки мною пишалися	9	11	0,46	
Сім'я відіграє дуже важливу роль у моєму житті	24	27	0,71	
Якщо дружина заробляє більше її чоловіка, то це, скоріш за все, викличе проблеми	8	6	0,72	
Я вважаю, що для нашої країни буде добрим приход до влади військових або воєнний режим	0	3	2,47**	
Мені дуже важливо слідувати традиціям та звичаям, прийнятим у моїй родині або релігії	6	17	2,88**	
Я вважаю, що можуть бути виправданими	аборт	25	19	1,87*
	розлучення	29	25	1,82*
	самогубство	13	9	1,07

* – $p \geq 0,05$ ($\geq 1,64$), ** – $p \geq 0,01$ ($\geq 2,31$), значення ϕ^* вказані за модулем

тут як соціально активні, здатні до довіри і творчості громадяни, а зовсім не як дезадаптивні особи з певними розладами у розвитку особистості та поведінці.

По-перше, таке ставлення зумовлене гуманістичними цінностями авторів статті, відповідно до яких клієнт завжди сприймається як особа, здатна до розвитку. Ми також згодні з тим, що звернення до психотерапевта слід розглядати як соціальний стиль копінг, що є конструктивним варіантом подолання на відміну від уникання, ігнорування, відволікання, самозвинувачення, соматизації та інших дезадаптивних копінг-стратегій.

По-друге, нагадаємо, що особи, відібрані

нами в експериментальну групу, були тими, хто мав досвід терапевтичних стосунків більше одного року (середня тривалість психотерапії в обраній групі становила три роки). Вважаємо, що така тривала терапія була б неможлива з немотивованими клієнтами.

По-третє, повертаючись до зарубіжних досліджень факторів терапевтичного успіху, поданих на початку статті, наголосимо, що зазвичай у тривалій роботі не залишаються ті клієнти, які мають вороже ставлення до оточення, антисоціальні та межові розлади особистості, не дивлячись на те, що можливо саме їм цей тривалий терапевтичний альянс був би найбільш потрібен (Tryon, 2017).

Таблиця 2

Деякі переконання осіб без клієнтського терапевтичного досвіду щодо довіри, безпеки, здатності толерантно ставитися до іншого та до власного образу себе

Показники	Кількість осіб, які дали вказану відповідь		φ*
	Особи з клієнтським досвідом	Особи без клієнтського досвіду	
Мені важливо жити в безпеці, я уникаю всього, що може передбачати небезпеку	11	21	2,31*
Я би не хотів жити по сусідству з	ВІЛ-інфікованими особами	14	2,55**
	гомосексуалами	11	3,60**
Я повністю довіряю своїй сім'ї	22	29	2,05*
Щоб забезпечити свою безпеку, я ношу ніж, пістолет або іншу зброю	1	5	1,79*
Я вважаю, що для нашої країни буде добрим сильний лідер, незалежний від парламенту і виборів	8	17	2,20*
Я вважаю, що вкрай важливо виховувати у дітей працелюбність	12	20	1,91*
Якщо мати працює, це погано для її дітей	1	6	2,10*
Використання особистих зв'язків нікому не шкодить	3	10	2,20*
Люди повинні самі себе забезпечувати і не сподіватися на уряд	1	7	2,46**
Потрібно зменшити дистанцію у прибутках	10	19	2,18*
Треба збільшити частину державної власності в бізнесі та промисловості	1	5	1,79*
Я вважаю себе членом місцевої громади	10	19	2,19*
Я вважаю себе представником нижчого середнього класу	10	21	2,70**

* – $p \geq 0,05$ ($\geq 1,64$), ** – $p \geq 0,01$ ($\geq 2,31$), значення φ* вказані за модулем

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що *особи з тривалим клієнтським досвідом вирізняються цінностями самовираження, які вірогідно можуть бути як передумовою визнання ними можливості звернутися до психотерапевта в разі потреби, так і бути сформовані безпосередньо у процесі психотерапії як її певний похідний результат.* Спираючись на дані інших дослідників, уважаємо, що справедливими є обидва варіанти: психотерапія потенційно цікава передусім тим, хто зорієнтований на цінності самовираження та сприяє підсилению цих цінностей у процесі зменшення страждання. Наразі знаємо, що *така група становить 18,6 % українців, а тому висновуємо, що саме їм в Україні може бути потенційно цікавою психотерапія як певна форма професійного надання психологічної допомоги.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Глушко О.І. Цінності самовираження осіб з клієнтським психотерапевтичним досвідом. *Форум психіатрії та психотерапії*. Львів, 2018. Т 11. С. 109–118.
2. Грицак Я. Цінності українців: pro et contra реформ в Україні. *Збруч*. 2015. URL: <https://zbruc.eu/node/37721>.
3. Инглхарт Р. Модернизация, культурные изменения и демократия: последовательность человеческого развития: монография. Москва : Новое издательство, 2011. 416 с.
4. Constantino M.J., Castonguay L. G., Zack S. E., DeGeorge J. Engagement in psychotherapy: factors contributing to the facilitation, demise, and restoration of the therapeutic alliance / In P. Castro-Blanco & M. S. Karver (Eds.) *Elusive alliance: Treatment engagement strategies with high-risk adolescents*. Washington, DC: American Association Press, 2010. P. 21-57.
5. Cully J. A., Jameson J. P., Phillips L. L., Kunik M. E., Fortney J. C. Use of psychotherapy by rural and urban veterans. *The Journal of Rural Health*. 2010. No. 26. P. 225-233.
6. Hardy G. E., Bishop-Edwards L., Chambers E., Connell J., Dent-Brown K., Kothari G., O'Hara R., Parry G.D. Risk factors for negative experiences during psychotherapy. *Psychotherapy research*. 2017. October 27. P. 1-12.

Таблиця 3

Деякі переконання осіб з клієнтським терапевтичним досвідом щодо довіри, безпеки, здатності толерантно ставитися до інших та до власного образу себе

Показники	Кількість осіб, які дали вказану відповідь		φ*
	Особі з клієнтським досвідом	Особі без клієнтського досвіду	
Я вважаю, що можна довіряти більшості людей	23	14	2,50**
Я довіряю жіночим організаціям	23	15	2,55**
Я вважаю, що гомосексуальність може бути виправдана	27	17	3,07**
Робота відіграє дуже важливу роль у моєму житті	13	7	1,73*
На роботі я переважно займаюсь розумовою працею	31	24	4,16**
На роботі я переважно займаюсь творчою працею	23	12	3,01**
Я беру активну участь у роботі організацій, пов'язаних з мистецтвом, музикою, освітою	9	3	1,95*
Я є членом та беру активну участь у роботі професійних об'єднань	22	5	4,67**
Я є членом та беру активну участь у роботі гуманітарних або благодійних організацій	15	5	2,77**
За останні два роки я брав участь у демонстраціях на захист екології	6	1	2,21*
Я брав участь у підписанні петицій як формі політичного протесту	23	16	2,00*
Мені дуже важливо пропонувати нові ідеї, бути творчою особистістю, йти своїм шляхом	23	17	1,76*
Я часто замислююсь над сенсом життя	21	15	1,69*
Я вважаю себе автономною особою	26	21	1,69*
Я вважаю себе представником середнього класу	16	9	1,92*

* – $p \geq 0,05$ ($\geq 1,64$), ** – $p \geq 0,01$ ($\geq 2,31$), значення ϕ^* вказані за модулем

7. Joyce A.S., Wolfaardt U., Sribney C., Aylwin A.S. Psychotherapy research at the start of the 21st century: the persistence of the art versus science controversy. *Can. J. Psychiatry*. 2006. Nov. 51 (13). P. 797-809. URL: <https://doi.org/10.1177/070674370605101302>

8. Karver M., Shirk S., Handelsman J.B., Fields S., Crisp H., Gudmundsen G., McMakin D. Relationship processes in youth psychotherapy. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. 2008. Vol. 16. No 1. P. 15-28. URL: <https://doi.org/10.1177/1063426607312536>

9. Pietrabissa G., Manzoni G.M., Algeri D., Mazzucchelli L., Carella A., Pagnini F., Castelnovo G. Facebook use as access facilitator for consulting psychology. *Australian Psychologist*. 2015. No. 50. P. 299-303.

10. Samuel D.B., Bucher M. A., Suzuki T. A preliminary probe of personality predicting psychotherapy outcomes: perspectives from therapists and their clients. *Psychopathology*. 2018. No. 51 (2). P. 122-129. URL: <https://doi.org/10.1159/000487362>

11. Swift J.K., Derthick A.O., Tompkins K.A. The relationship between trainee therapists' and clients' initial expectations and actual treatment duration and outcomes. *Practice Innovations*. 2018. Vol. 3. No. 2. P. 84-93. URL: <http://dx.doi.org/10.1037/pri0000065>

12. Tryon G.S. Engagement in therapy. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*. December 2017. P. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.05306-2>

13. Welzel C. How selfish are self-expression values? A Civicness test. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2009. No. XX (X). P. 1-23. URL: <https://doi.org/10.1177/0022022109354378>

14. Zilcha-Mano S. Major developments in methods addressing for whom psychotherapy may work and why. *Psychotherapy Research*. 2018. February 7. P. 1-16.

REFERENCES

1. Glushko O.I. Tsinnosti samovyrazhennya osib z kliyents'kym psychoterapevtychnym dosvidom. *Forum psichiatrii ta psychoterapii*. L'viv, 2018. Vol. 11. P. 109-118. [in Ukrainian].

2. Hrytsak Y. Tsinnoski ukraiintsiv: pro et contra reform v Ukraini. *Zbruc*. 2015. Access mode: <https://zbruc.eu/node/37721>.

3. Inglehart R., Welzel C. *Modernizatsiya, kulturnyie izmeneniya i demokratiya: posledovatelnost' chelovecheskogo razvitiya*. Moscow: Novoye izdatelstvo, 2011. 416 p. [in Russian].

4. Constantino M.J., Castonguay L. G., Zack S. E., DeGeorge J. Engagement in psychotherapy: factors contributing to the facilitation, demise, and restoration of the therapeutic alliance / In P. Castro-Blanco & M. S. Karver (Eds.) *Elusive alliance: Treatment engagement strategies with high-risk adolescents*. Washington, DC: American Association Press, 2010. P. 21-57.

5. Cully J. A., Jameson J. P., Phillips L. L., Kunik M. E., Fortney J. C. Use of psychotherapy by rural and urban veterans. *The Journal of Rural Health*. 2010. No. 26. P. 225-233.

6. Hardy G. E., Bishop-Edwards L., Chambers E., Connell J., Dent-Brown K., Kothari G., O'Hara R., Parry G.D. Risk factors for negative experiences during psychotherapy. *Psychotherapy research*. 2017. October 27. P. 1-12.

7. Joyce A.S., Wolfaardt U., Sribney C., Aylwin A.S. Psychotherapy research at the start of the 21st century: the persistence of the art versus science controversy. *Can. J. Psychiatry*. 2006. Nov. 51 (13). P. 797-809. URL: <https://doi.org/10.1177/070674370605101302>

8. Karver M., Shirk S., Handelsman J.B., Fields S., Crisp H., Gudmundsen G., McMakin D. Relationship processes in youth psychotherapy. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*. 2008. Vol. 16. No 1. P. 15-28. URL: <https://doi.org/10.1177/1063426607312536>

9. Pietrabissa G., Manzoni G.M., Algeri D., Mazzucchelli L., Carella A., Pagnini F., Castelnovo G. Facebook use as access facilitator for consulting psychology. *Australian Psychologist*. 2015. No. 50. P. 299-303.

10. Samuel D.B., Bucher M. A., Suzuki T. A preliminary probe of personality predicting psychotherapy outcomes: perspectives from therapists and their clients. *Psychopathology*. 2018. No. 51 (2). P. 122-129. URL: <https://doi.org/10.1159/000487362>

11. Swift J.K., Derthick A.O., Tompkins K.A. The relationship between trainee therapists' and clients' initial expectations and actual treatment duration and outcomes. *Practice Innovations*. 2018. Vol. 3. No. 2. P. 84-93. URL: <http://dx.doi.org/10.1037/pri0000065>

12. Tryon G.S. Engagement in therapy. *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology*. December 2017. P. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.05306-2>

13. Welzel C. How selfish are self-expression values? A Civicness test. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2009. No. XX (X). P. 1-23. URL: <https://doi.org/10.1177/0022022109354378>

14. Zilcha-Mano S. Major developments in methods addressing for whom psychotherapy may work and why. *Psychotherapy Research*. 2018. February 7. P. 1-16.

АНОТАЦІЯ

Глушко Ольга Ігорівна, Байєр Оксана Олександрівна.
Ціннісний портрет українця, потенційно зацікавленого у психотерапії.

Стаття містить результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження ціннісних особливостей українців, які так чи інакше зацікавлені у психотерапії. Огляд останніх закордонних публікацій з теми свідчить, що імовірними предикторами залучення клієнта в роботу та створення міцного терапевтичного альянсу, окрім демографічних даних і місця проживання клієнта, є його віра у психотерапію, бажання і готовність працювати, психологічна організація, освіта, загальний рівень психосоціального функціонування, тип прив'язаності, рівень матеріального забезпечення, а також співпадіння клієнта і терапевта за релігійними переконаннями та цінностями. У межах обстоюваної гіпотези доведено, що ще одним імовірно значущим фактором є домінування секулярно-раціональних цінностей (за визначенням Р. Інглегарта) серед тих, хто цікавиться психотерапією. Дана гіпотеза, перевірена на українській вибірці, не знайшла емпіричного підтвердження. Втім було з'ясовано, що особи з досвідом психотерапії один рік та більше (експериментальна група) чітко відрізняються від осіб, котрі ніколи не звертались до психотерапевта саме за цінностями самовираження. Вони виявляються у більшій то-

лерантності до іншого, здатності довіряти людям, бажанні реалізувати себе у творчій роботі та в активному громадському житті. Натомість, у групі осіб, які ніколи не звертались до психотерапевта, було зафіксовано домінування цінностей виживання, для якого характерним є певний рівень недовіри до різних проявів інакшості, почуття небезпеки і бажання дотримуватись традиційних поглядів, властивих родині та місцевій громаді. Наразі невідомо, чи наявність цих цінностей є передумовою, одним з факторів, що впливає на визнання можливості і потреби звернення до психотерапевта, або ж є певним похідним результатом самої психотерапії. Вочевидь доречними видаються обидва варіанти: психотерапія потенційно цікава передусім тим, хто зорієнтований на цінності самовираження, вона сприяє підсиленню цих цінностей у процесі зменшення страждання.

Ключові слова: психотерапія, клієнт, задіяння клієнта, терапевтичний альянс, цінності виживання, цінності самовираження.

ANNOTATION

Olha Hlushko, Oksana Bayer.

Valuable portrait of a Ukrainian who is potentially interested in psychotherapy.

The paper presents the results of theoretical analysis and empirical investigation on the values of the Ukrainians potentially interested in psychotherapy. The review of the latest foreign articles shows that except for demographic characteristics and the place of living, the faith of a client in therapy, her will and readiness to undergo cooperate, her psychological "inclination", education, a general level of psychosocial functioning, attachment type, level of denial as well as matching of a client's and therapist's values and religious beliefs may be potential predictors of a client involvement into therapy and creating good therapeutic alliance.

Within the hypothesis that we offer one more meaningful factor is the dominance of secular-rational values (after R. Inglehart) among subjects potentially interested in psychotherapy. This hypothesis tested on the Ukrainian sample was rejected, yet it was found that subjects with 1-year psychotherapy experience (experimental group) are distinctly different from those who never addressed a psychotherapist in *self-expression values* in particular. This difference manifests itself in a greater tolerance to another person, ability to trust others, and desire to realize oneself in creative activity or public life. Meanwhile, in the group of subjects with no psychotherapeutic experience the dominance of *survival values* was found. Mistrust to different manifestations of otherness, the feeling of insecurity, and a desire to follow traditional values typical of family and community are their characteristics.

We are unaware by now whether the presence of these values are an antecedent, one of influential factors for acknowledging the necessity to address a psychotherapist or a certain result of the therapy itself. Grounding on other researchers' data, we find both variants probable: psychotherapy is potentially interesting, first of all, for those oriented on self-expression values and reinforces these values in the process of lessening a client's suffering.

Keywords: psychotherapy, client, client involvement, therapeutic alliance, survival values, self-expression values.

Рецензенти:

д. психол. н., проф. Карпенко З.С.;
д. психол. н., проф. Панок В.Г.

Надійшла до редакції 11.01.2019.

Підписана до друку 22.02.2019.

Бібліографічний опис для цитування:

Глушко О.І., Байєр О.О. Ціннісний портрет українця, потенційно зацікавленого у психотерапії. Психологія і суспільство. 2019. №1. С. 52–59.